

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תצא

(חלק כד שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת כי תצא, ה"ט אלול, ה'תשפ"ג (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תצא

(בעצתו¹ של נחש) „נגזרה² גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון” – עד”ז הוא לגבי הרמ”ק, אשר „והומת” רק מחמת „עץ (הדעת)“.

וי”ל, שאין כוונת האריז”ל רק לדרוש פסוק זה ע”פ ענין „מתו בעטיו של נחש”, אלא שבדבריו אלו בא ללמד ולחדש גדר חדש.

ב. ויובן בהקדם החילוק בין ב’ הענינים הנ”ל: בגמרא איתא „מתו בעטיו של נחש”, ואילו בדברי האריז”ל (הובא הדבר כפירוש בפסוק) – „ותלית אותו על עץ”; והרי זהו חילוק (לא רק בלשון, אלא) בתוכן:

„עטיו (עצתו) של נחש” – מה שהשיא עצה לחוה לאכול מעץ הדעת – עוסק ברע, בעצה למעשה חטא³; ואילו „ותלית אותו על עץ” (שעל זה קאי האריז”ל) עוסק בדבר שעל ידו חטא אדם הראשון, אבל ה”עץ” גופא אינו ענין של חסרון⁴, ואדרבה, בפשוטו של מקרא – כפירוש רש”י⁵ – הי’ זה עץ תאנה, מן המינים שנשתבחה

א. כתיב בפרשתנו⁶, „וכי יהי באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ”, וידוע⁷ מה שפירש האריז”ל בהספדו על הרמ”ק על פסוק זה:

„וכי יהי באיש חטא משפט מות, פי’ שיחסר (חטא מלשון חסרון) טעם משפט מות כי לא פעל רע ולמה ימות, ותלית אותו על עץ מחמת עץ הדעת שגזר⁸ מיתה, בשביל כך מת”.

ומשטחיות הלשון משמע⁹, שתוכן הדרשה הוא כמאמר חז”ל⁶, „ד’ מתו בעטיו של נחש” – שכשם שארבעה אלו לא חטאו ומיתתם היתה רק בסיבת ה”נחש”, שמחמת חטא עץ הדעת

(1) כא, כב.

(2) יערות דבש ח”ב (דרשות בק”ק אה”י דרשה ב’ בסופו (בדפוס ווארשא – קכו, ג)).
חיד”א – נחל קדומים פרשתנו עה”פ ובדברים אחדים דרוש כ (קו, סע”ד). ועיין ג”כ של”ה דרוש להספד רט, ב בשם התיקונים (ראה תקו”ז בהשמטות ת”ה (קמא, ב), הובא ביערות דבש שם). ולהעיר ג”כ משל”ה פרשתנו שפד, ב. וראה לקו”ש ח”ז ע’ 167 ואילך. – ולהעיר אשר בש”ך עה”ת עה”פ פי’ להיפך, שאין תלות מיתת הצדיק „על העץ”. ע”ש.

(3) ל’ היערות דבש. ונחל קדומים – בשינוי

לשון. וראה לקמן הערה 5.

(4) אולי צ”ל: שגזר.

(5) וכן משמע בדברים אחדים שם שמוסיף (על ל’ היע”ד), „כלומר בעטיו של נחש”. וכן נחל קדומים שם: ותלית אותו על עץ ר”ל בעטיו של נחש. – אבל ע”פ המבואר לקמן בפנים עכצ”ל שכוונתו רק בכללות ולא שזהו אותו הענין ממש. ולהעיר שגם בשל”ה שם לא הובא מחז”ל „בעטיו של נחש”.

(6) שבת נה, ב. ב”ב יז, א.

(7) רש”י שבת וב”ב שם. רבינו גרשום ב”ב שם.

(8) ל’ רש”י ב”ב שם.

(9) להעיר מר”ג לב”ב שם.

(10) ובפרט ע”פ המבואר (ראה קונטרס עה”ח פ”י – מהרח”ו), „שהי’ צריך לאכול” מעה”ד אחרי (או עם) עה”ח, „ואז .. אדרבא היא מבררת אותם” (החיצונים).

(11) בראשית ג, ז. – ועפ”ז נאסר אדה”ר באכילת תאנה – וע”פ פשוטו ש”מ ה”ז איסור עולם!

„נורא עלילה על בני אדם“²⁰ נקבע הדבר כך, שגזירת המיתה בפועל תבוא ע"י האדם. ולכן העמיד הקב"ה את אדם הראשון בנסיון הגדול דעץ הדעת – בכך שנטע בגן עדן „כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל“²¹ כולל עץ הדעץ וכו' – שע"י כל זה התקיימה הגזירה בפועל.

ג. וזהו החילוק בין ב' הענינים – „מתו בעטיו של נחש“ ו„ותלית אותו על עץ“:

ענין „מתו בעטיו של נחש“ שהובא בגמרא – נגלה דתורה – קאי בענין המיתה כפי שנתהוה בפועל ובגלוי (ב„נגלה“);

משא"כ ענין „ותלית אותו על עץ“ – שגילה האריז"ל, ובשייכות לרמ"ק, שענינם²² גילוי תורת הסוד, פנימיות התורה – קאי בפנימיותו של הענין, ומצד פנימיות הענין, הרי הגורם הוא (לא „עטיו של נחש“, כי אם) „העץ“ – הנסיון ד„עץ הדעת“, שבו העמיד הקב"ה את אדם הראשון מצד רצונו ית' וכוונתו בהבריאה.

ד. בעומק יותר, ב' ענינים אלו („עטיו של נחש“ ו„ותלית אותו על עץ“) קשורים לב' סוגי צדיקים:

„מתו בעטיו של נחש“ הם אלו שסיבת מיתתם הוא החטא; אמנם יש

בהם ארץ ישראל¹². ושמו הוא „עץ הדעת“, היינו שפועל את ענין הדעת¹³. ואפילו החטא שהי' עלול לבוא ממנו – אכילה מעץ הדעת, הי' (ע"פ דברי רז"ל וכו') רק (למשך ג' שעות) עד השבת¹⁴.

והיינו, שדברי האריז"ל עוסקים בסיבה קודמת ורחוקה יותר, בבחינת סיבה דסיבה כו' – לא בחטא עץ הדעת שהביא לגזירת מיתה בפועל, אלא בדבר (ה„עץ“) שהביא לאפשרות ענין המיתה (אם יאכל ממנו (בהיותו טוב ורע)¹⁵ אזי „מות תמות“¹⁶).

בסגנון אחר (וע"פ לשון המדרש¹⁷): בשעת הבריאה חשב הקב"ה שתהי' מיתה בעולם¹⁸ (ולכן „מיום הראשון ברא מלאך המות“¹⁹), אלא שמצד

(12) עקב ת, ת. ולהעיר אשר כן הוא גם למ"ד חטה הייתה (ברכות מ, סע"א), גפן הי' (שם).

(13) ת"א בראשית ב, ט. ברכות מ, סע"א. ועוד. – וראה רמב"ן בראשית (שם) – ולכאורה הוא דלא כהרמב"ם מו"נ ח"א פ"ב). ואכ"מ.

(14) ש"ך ע"ה ת"ת קדושים יט, כג ד"ה עוד ונטעתם (מב, ב). וראה לקו"ת ר"פ קדושים. אוה"ת (ויקרא כרך א') קדושים ס"ע קמג. רח"ו (הובא לעיל הערה 10) ועוד. – ובאוה"ת בראשית מו סע"א: דלכאורה תמוה שהרי נאמר סתם ומעה"ד טו"ר לא תאכל ממנו אלא דהפי' כו' כי בשבת כו' עה"ד .. טוב לבד וע"ז לא באה האזהרה כלל. עיי"ש.

(15) ראה הערה שלפנ"ז.

(16) בראשית שם, יז.

(17) תנחומא וישב ד.

(18) כמו שמוכיח בתנחומא שם ממש"נ (חוקת יט, יד) „וזאת התורה אדם כי ימות באהל“, אף ש„עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך“, ו„אלולי שהתקנת מות לבריות היית כותב בה כו'“. ועד"ז בוח"ג קנט, א. (19) תנחומא שם.

(20) תהלים טו, ה. וראה בארוכה תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. ועוד.

(21) בראשית שם, ט. וראה גם שם ג, ו.

(22) להעיר מהגהות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לסידור (בהוצאת קה"ת – שיט, סע"ד): ואין הפרש בינו (הרמ"ק) לקבלת האריז"ל אלא כו' בכלל מאתיים מנה כו'. וראה שיחת ש"פ שמיני תשמ"א.

הנשמה, הנעלית מלכתחילה מכללות ענין החטא.²⁷

ומזה מובן גם בנוגע ל„זוהמת הנחש“ שע״י חטא עץ הדעת, ש„זוהמא“ זו השפיעה רק על חיצוניותו של איש ישראל, אבל לא ח״ו על פנימיותו.

ולכן, כאשר פנימיות נשמתו מאירה אצלו בגילוי, עד שגם חיצוניותו חדורה בהארה זו, אין שייך אצלו הענין ד„מתו בעטיו של נחש“.

וזהו תוכן דברי האריז״ל: „וכי יהי באיש חטא משפט מות, פי' שיחסר טעם משפט מות כי לא פעל רע“ – שיש לומר שכוונתו בזה לכלול גם „טעם משפט מות“ של „עטיו – זוהמת הנחש“ –

אזי „ותלית אותו על נפ״, היינו, שענין המיתה אצלו הוא רק מצד „נורא עלילה על בני אדם“, שהקב״ה פעל (ע״י עץ הדעת) את ענין המיתה בעולם.²⁸

27 ראה זח״ג טז, א. שם יג, ב.

28 עפ״ז י״ל שיש חילוק גם בתוכן ענין המיתה: כאשר סיבתו „עטיו של נחש“ מובן שהו״ע לגריעותא; משא״כ כאשר המיתה היא רק מצד רצונו של הקב״ה שתהי' מיתה בעולם – מובן, שאצל הצדיק נרגש שכל ענין המיתה הוא רק (כמו שהוא מצד הקב״ה, היינו) העילוי הבא עי״ז, ע״י למעלה מעלה ממדריגתו עצמו, ע״ד עליית צדיקים שבבחי' שור הבר ע״י צדיקים שבבחי' לוייתן (לקו״ת ר״פ שמיני). דרושי דלעת״ל עושה קניגי כו' (ראה תו״ח שם פ״ז ואילך. – ענין הקניגי בכלל – נתבאר בשני המאורות (לבוש, תרמ״ב) י, א (מאמרי אדה״ו על מארז״ל ע' קמא). ד״ה ויתן לך וביאור – מאמרי אדה״ו – תקס״ב ובתו״ח תולדות שם. ד״ה ומשה נגש – מאמרי אדה״ו – פרשיות ח״א ובאוה״ת יתרו פ״ה). וראה ד״ה זאת התורה תרע״ט.

סוג נוסף של צדיקים²³, ש„עטיו של נחש“ אינו יכול לפעול בהם חסרון, וענין המיתה אצלם שייך, „ותלית אותו“, רק מצד – „על עץ“.

וההסברה בזה:

רבינו הזקן מבאר בתורה אור²⁴, שאותם ד' צדיקים ש„מתו בעטיו של נחש“, אע״פ שהיו צדיקים גמורים, „מכל מקום נשאר בהם עדיין איזה שמץ מזוהמת הנחש²⁵ שלא יכלו להסירו מכל וכל“, והולך מבאר ענין זה בעבודת האדם, שזוהמת הנחש היא ענין „גסות הרוח שנעשה בטבע האדם . . שרואה את עצמו ומכיר חסרונו או יודע שזה טוב לו“ – הרגשת „עצמו“.

כלומר: „עטיו של נחש“ פירושו, שחטא עץ הדעת פעל חסרון בצדיק, וחסרון זה גורם מיתה. אלא שלא הצדיק עצמו גרם החסרון ח״ו, אלא הנחש שהביא „זוהמא“ בעולם.²⁵

וזהו היתרון ד„ותלית אותו על עץ“ לגבי „מתו בעטיו של נחש“:

הפגם שבחטא יכול להגיע רק עד חיצוניותו של אדם מישראל, אבל פנימיות איש ישראל נשארת תמיד בשלימות, גם בשעת החטא היתה באמנה אתו²⁶, ובפרט מצד פנימיות

23 להעיר מחדא״ג מהר״ל ב״ב שם, שהד' שמתו בעטיו של נחש הם למטה מן המנויים בגמ' לפנ״ז שלא שלטה בהם כו'.

24 ס״פ משפטים. תו״ח שם (ד״ה לא תהי' פכ״א). ועד״ז הוא בזהר הרקיע (סט, א ואילך) לסבא דמשפטים (צו, א) – הובא גם באהבת איתן לע״י שבת שם. וראה גם יערות דבש שם דרשה ט בסופה (קמט, סע״ד).

25 ראה שבת קמו, רע״א. וש״נ זח״א נב, ב. קכו, ב. זח״ב קצג, סע״ב.

26 תניא ספכ״ד.

הגלויים שלו, לפי ששלימות ועילוי כאלו (גם) בדרגות חיצוניות הם חלקם של יחידי סגולה בלבד ואין זה שייך לכל אחד ואחד.

משא"כ הענין ד"חטא משפט מות" . . שיחסר טעם משפט מות" שמצד סתים דנשמא (שבו אין "עטיו של נחש" יכול לפעול חסרון) ופשיטא בעצם נשמתו – הרי הוא בכל אדם מישראל; לפי שפנימיות כל אדם מישראל, יהי' מי שיהי' ויהי' מצבו אשר יהי', היא למעלה מכל זוהמא של חטא, עד שהדבר יכול לבוא בגילוי ממש ולהשפיע בפועל ממש ואף להלכה בפועל.

וכפי שרואים אנו, שאדם האומר בגלוי ובכל התוקף שלא יקיים פסק דין של בית דין המצווה עליו להביא קרבן – אזי בית הדין כופין אותו עד שאומר רוצה אני, ואזי אומרת תורת אמת שזהו, "לרצונו" האמיתית³⁴.

ובזמננו, אשר מצוה לגלות זאת החכמה, יכול ומצווה כל אחד ואחד להביא זאת בגילוי, עי"ז שמגלה בעצמו "סתים דנשמא", וזאת ע"י לימוד "סתים דאורייתא" באופן שה"סתים" נעשה "גלוי" – ע"י שיתפרנסון מיני³⁵,

ועפ"ז יבואר הקשר של ענין זה לרמ"ק ולאריז"ל, שענינם, כנ"ל, גילוי פנימיות התורה – לפי שגילוי "סתים דאורייתא" קשור עם גילוי "סתים דנשמא"²⁹ שהוא למעלה מ"עטיו של נחש". וכידוע³⁰, שפנימיות התורה היא "עץ חיים" (אילנא דחיי) שלמעלה מ"אילנא דטוב ורע" (עץ הדעת).

ה. וכיון שמזמן האריז"ל ואילך הנה "מצוה לגלות זאת החכמה"³¹, הרי אע"פ ש"מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו"³² לומר שיש לו שייכות למדירגות הנ"ל דהרמ"ק והאריז"ל – אעפ"כ, מאחר שגם ענין זה סופר לנו, מובן, ש"אפס קצהו ושמן מנהו"³² שייך לכל אחד מישראל. וע"ד שנאמר בנוגע למשה רבינו³³ שאע"פ ש"מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא מ"מ הרי אפס קצהו ושמן מנהו כו' מאיר לכללות ישראל בכל דור ודור".

ובנדון דידן, הרי אדרבה: הענין ד"מתו בעטיו של נחש" – שלא הי' בידם כל חטא וחסרון אחר, לבד מה שלא יכלו להסיר "זוהמת הנחש" . . מכל וכל" – שייך בדרגא בנפש שבה ה"זוהמא" יכולה לפעול חסרון, דהיינו בחיצוניות האדם וכחות

(34) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(35) תקו"ז (ת"ו בסופו). וכפי' המק"מ (הקדמה לזהר): יתפרנסון . . כשיפורש להם אמיתות מאמריו כו'. ובכסא מלך (לתקו"ז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה כו' שייבנו כו' כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגיני' וקראתם דרור

(29) ראה זח"ג עג, א.

(30) רע"מ נשא (ככד, ב) הובא ונת' באגה"ק סכ"ו. וראה תו"ח שם (פכ"ג) איך שביטול תערוכת הרע דחטא עה"ד (עטיו של נחש) הוא ע"י עץ החיים דתורה. וראה בארוכה קונטרס עה"ח פ"ג ואי"ל. ועוד.

(31) אגה"ק שם (קמב, ב).

(32) לשון התניא דלקמן בפנים.

(33) תניא פמ"ד (סג, א).

מצד פנימיות נשמתו, קשור הוא עם פנימיות (מעיינות) התורה.

ועי"ז גופא שלומדים עמו פנימיות התורה – אע"פ שכדי ללמוד עמו יש לתרגם את הדברים לשפה אחרת ולהסבירו בסגנון שיוכל להבין במצבו בהווה – הרי זה מעורר את פנימיות נשמתו ומרוממו ממעמדו ומצבו.

ועי"י הנהגה זו מבטלים את „חטאינו“ (כולל – חטא עץ הדעת) – שהם הסיבה היחידה לגלות, מפני „חטאינו גלינו“, ובדרך ממיילא בטל המסוכב („גלינו“), ובאה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובמהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ מטות תשמ"א)

שיבין זאת בחב"ד שכנפש, עד שהדבר יחדור ויקיף את מציאות האדם כולה.

וכאשר „מעיינות“ הנשמה חוזרים גם אל „חוצה“ שבאדם, אזי הוא בא לידי מעמד ומצב שאין שייך בו חטא.

ו. ההוראה בפועל מכל הנ"ל:

יש לקיים – „יפוצו מעינותיך חוצה“: להפיץ המעיינות דפנימיות התורה, שיבואו בגילוי עד „חוצה“, לכל אדם מישראל, ועד „חוצה“ שבאדם התחתון ביותר בישראל (ברוחניות). לפי שכל אדם מישראל,

היא כשיתפרנסון וילמדו פירושי המאמרים כו'.
– ראה גם כן הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

